

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

De ondernemingswinstbelasting : een zoektocht naar een rechtsvormneutrale wijze van winstbelasting

Verver, S.J.

Publication date
2008

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Verver, S. J. (2008). *De ondernemingswinstbelasting : een zoektocht naar een rechtsvormneutrale wijze van winstbelasting*. [, Universiteit van Amsterdam].

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

6 *Systematiek van het voorgestelde rechtsvormneutrale winstbelastingstelsel*

6.1 INLEIDING

Zoals in de korte schets van het onderhavige OWB-stelsel al naar voren is gebracht, wordt dit stelsel gevormd door een tweetal zelfstandige heffingen. In de volgende twee hoofdstukken zullen zowel de belastingsubjecten als de belastingobjecten van deze beide heffingen nader worden uitgewerkt.

In dit hoofdstuk wordt evenwel begonnen met een uiteenzetting van de systematiek van het onderhavige OWB-stelsel. Het is hierbij belangrijk om te onderkennen dat er, ondanks de zelfstandigheid tussen de beide heffingen die tezamen het OWB-stelsel vormen, ook een bepaalde samenhang tussen de beide heffingen bestaat. Deze samenhang volgt uit het feit dat beide heffingen betrekking hebben op een in de kern zelfde voordeel, namelijk de winst die behaald is met het drijven van een onderneming.

Door deze samenhang dreigt echter wel economische dubbele heffing. Immers, eerst wordt de winst met OWB getroffen bij de onderneming en vervolgens nogmaals in de vorm van de secundaire heffing bij de achterliggende winstgenieter. Belangrijk is om het OWB-stelsel zodanig vorm te geven dat deze samenhang wordt gehonoreerd en dat ongewenste economische dubbele heffing wordt vermeden.

Dit zijn vragen die onderdeel vormen van de vormgeving en systematiek van het OWB-stelsel als centrale onderwerp van dit hoofdstuk. Onder meer zullen aan de orde komen de wijze van tariefstelling, de tariefshoogte, het vaststellen van de heffingsmomenten en het voorkomen van economische dubbele heffing.

De navolgende uitwerking is in het bijzonder gebaseerd op de volgende uitgangspunten, zoals deze in par. 5.2 door mij zijn opgesomd:

Uitgangspunt 1: rechtsvormneutraliteit.

Uitgangspunt 2: aansluiten bij bestaande fiscale systematiek.

Uitgangspunt 6: voorzetting van het bestaande onderscheid tussen ondernemen en beleggen in de IB-sfeer.

Uitgangspunt 7: het creëren van uiteindelijke gelijkheid in de fiscale positie tussen de loongenieter en de ondernemer/winstgenieter.

Uitgangspunt 9: eenvoud in de uitwerking.

Uitgangspunt 10: nationale behandeling als startpunt.

Uitgangspunt 11: voorkoming van economische dubbele heffing.

Uitgangspunt 12: bronlandbeginsel.

6.2 VERHOUDING TUSSEN OWB EN DE SECUNDAIRE HEFFING

6.2.1 Inleiding

De volgende vier stelsels vormen een alternatief om de samenhang te honoreren:

- vrijstelling, door een deel of het geheel van de ontvangen winstuitkering buiten de heffing van inkomstenbelasting te houden;
- volledige verrekening van de geheven ondernemingswinstbelasting over de ontvangen winstuitdeling (direct imputatiestelsel);

- het dividendaftrekstelsel, dat impliceert dat naast rente ook winstuitkeringen een aftrekbare ondernemingslast voor de OWB vormen. Zowel de rente als het dividend dient dan wel aan een inkomstenbelasting tegen het normale tarief onderworpen te zijn;
- indirecte imputatie, vormgegeven door heffing op basis van een lager tarief aan inkomstenbelasting, vergelijkbaar aan het bestaande aanmerkelijkbelangregime (hoofdstuk 4 Wet IB 2001).

6.2.2 Voor- en nadelen van de vrijstellingsmethode

Deze methode houdt in dat eerst OWB wordt geheven op het niveau van de onderneming. Bij een latere winstuitkering aan winstgenieters zal vervolgens niet meer aanvullend worden geheven. Voor zover de voordelen al eerder zijn getroffen met OWB wordt dus geen secundaire heffing geheven.

Belangrijkste nadeel van deze methode is dat, afhankelijk van de tariefstelling, dit systeem kan leiden tot een bevoordeling van voordelen die behaald zijn met het drijven van een onderneming (*i.e.* combinatie van arbeid en kapitaal) ten opzichte van voordelen die voortkomen uit arbeid dan wel voordelen die voortkomen uit kapitaal. Slechts wanneer het tarief van de OWB op een gelijke hoogte wordt gebracht als het toptarief van box 1, waartegen andere inkomenscategorieën dan winst uit onderneming worden belast, zal deze bevoordeling worden opgeheven. Een dergelijk hoog winstbelastingtarief doet mijns inziens echter geen recht aan de eerder door mij geconstateerde bijzondere functie die winst heeft bijvoorbeeld in vergelijking met loon, en is onder meer om die reden niet wenselijk. Door een hoog OWB-tarief te kiezen dat (nagenoeg) gelijk is aan het tarief in box 1 voor andere inkomsten, wordt de bijzondere functie miskend en wordt geen recht gedaan aan het gelijkheidsbeginsel. Immers, ongelijke gevallen worden dan gelijk behandeld.

Om diezelfde reden is het kiezen voor een verlaagd OWB-tarief gevolgd door een vrijstelling van secundaire heffing evenmin een optie. Eerder verdedigde ik namelijk dat een neutrale uitvoering van het draagkrachtbeginsel met zich brengt dat op het moment dat de winst, door uitkering, tot de consumptieve bestedingssfeer van de achterliggende winstgenieter is gaan behoren, er per saldo een gelijke fiscale behandeling moet zijn geweest als andere inkomsten die tot deze consumptieve bestedingssfeer behoren. Door een verlaagd OWB-tarief in combinatie met een vrijstelling bij de ontvanger wordt dit niet bereikt.

Een hoog OWB-tarief is voorts geen alternatief gezien de Nederlandse concurrentiepositie op de internationale markt¹⁹⁸ en evenmin gelet op de verzwaring in belastingdruk die zou ontstaan in vergelijking tot de bestaande belastingdruk in de vorm van de vennootschapsbelasting.

Belangrijkste voordeel is de eenvoud van het stelsel.

198 Eventueel zou een lager box 1-tarief ook verzachting kunnen brengen. Dit zal echter grote budgettaire gevolgen hebben die de haalbaarheid van een dergelijke oplossing tenietdoen.

6.2.3 Voor- en nadelen van de directe imputatiemethode

Als direct imputatiestelsel merk ik aan het stelsel waarbij de uitgekeerde (gebruteerde) ondernemingswinst met inkomstenbelasting wordt getroffen, geheven naar het progressieve tarief van box 1 onder verrekening van de daadwerkelijk reeds geheven OWB.¹⁹⁹ Het grote voordeel van een dergelijke directe imputatie is de zuiverheid. Bij de heffing van inkomstenbelasting zal altijd hetgeen daadwerkelijk aan winstbelasting is geheven, verrekend mogen worden uitgaande van een ordinary credit. Een belastingplichtige zal nimmer geconfronteerd worden met een te verrekenen bedrag dat niet geheel overeenstemt met het bedrag dat reeds aan winstbelasting is voldaan. Een tweede voordeel is dat belastingplichtigen die een voordeel ontvangen dat op enige wijze verband houdt met arbeid (namelijk uitkering van ondernemingswinst), uiteindelijk gelijk worden behandeld als andere voordelen uit arbeid zoals loon. Dit effect kan de (maatschappelijke) aanvaardbaarheid van de belasting ten goede komen.

Een belangrijk nadeel van de directe imputatiemethode vormt mijns inziens de gecompliceerdheid. Zo zal de uitvoering van deze directe methode, met name bij progressieve tarieven, lastiger zijn dan de uitvoering van het huidige (restant) van het klassieke stelsel.²⁰⁰ De ontvangen winstuitkeringen zullen bijvoorbeeld eerst gebruteerd dienen te worden alvorens de daarover verschuldigde inkomstenbelasting berekend kan worden. Met de huidige stand van de technologie zou dit nadeel overwonnen kunnen worden door een geavanceerd rekenprogramma te ontwikkelen doch een dergelijke rekenkundige hulp kan niet het hoofd bieden aan de volgende nadelen die kleven aan een direct imputatiestelsel.

Ook is het verdedigbaar dat de carry-backmethode niet past binnen een direct imputatiestelsel.²⁰¹ Als de met OWB belaste winst al is uitgekeerd, zal de winstgenieter de geheven OWB namelijk ook al geïmputeerd hebben op zijn aanslag inkomstenbelasting. Door nu op het niveau van de onderneming de winst achterwaarts te compenseren, dreigt dubbele verrekening (verrekening met winsten waarvoor al verrekening op het niveau van de winstgenieter is gegeven). Oplossing zou zijn om achterwaarts verliescompensatie slechts voor de OWB toe te staan voor zover er nog winstreserves aanwezig zijn. Zijn alle reserves uitgekeerd dan zal de ondernemer genoodzaakt zijn over te gaan tot voorwaarts verliesverrekening. De termijn van drie jaar kan dan onder de OWB voor de achterwaarts verliescompensatie gecontinueerd worden. Een dergelijke uitwerking zou echter wel leiden tot een verzwarende van de administratieve lasten.

Rijkers koos er, om soortgelijke redenen als vorenstaand, in zijn OWB-uitwerking voor om de achterwaarts verliescompensatiemethode uit te sluiten indien en voor zover verrekening van de ondernemingswinstbelasting bij de aandeelhouders al heeft plaatsgevonden ter zake van de winstreserves waarmee de verliezen worden verrekend.²⁰²

Afgezien van het beperken van de carry-backmogelijkheden, lijkt de verliescompensatie op het niveau van de onderneming in een direct imputatiestelsel voor het overige niet op grote problemen te stuiten.

199 In de literatuur werd en wordt over het algemeen uitgegaan van een OWB gebaseerd op dit directe imputatiestelsel. Verwezen kan onder meer worden naar: Rapport van de belastingstudiegroep van het Katholieke Verbond van Werkgeversvakvereniging, *Hervorming van de belastingheffing van ondernemingen*, Den Haag 1960, J.E.A.M. van Dijk, *Belastingheffing van ondernemingen ongeacht de rechtsvorm*, Belastingconsulentendag 1984, nr. 29, FED b.v., Deventer 1984, Y. Koudijs, *Ondernemingswinstbelasting, een rechtsvormneutrale belastingheffing naar de winst uit onderneming*, proefschrift d.d. 30 november 1993, UVA, Amsterdam, 1993, Raad voor het Midden en Kleinbedrijf, *Advies inzake een ondernemingswinstbelasting*, nr. 6, 's-Gravenhage 1995.

200 Zie paragraaf 4.9.2 voor een bespreking van de huidige winstbelastingstelsels in Nederland en de plaats van het klassieke stelsel daarbinnen.

201 Zie ook het onderdeel verliesverrekening in hoofdstuk 8, waarin wordt verdedigd dat de problemen die spelen onder een direct imputatiestelsel niet spelen onder een indirect imputatiestelsel.

202 Raad voor het Midden en Kleinbedrijf, *Advies inzake een ondernemingswinstbelasting*, nr. 6, 's-Gravenhage 1995, p. 52-53.

Wel ontstaan er problemen c.q. vragen die opgelost zouden moeten worden met betrekking tot grensoverschrijdend ondernemen. Vraag is bijvoorbeeld of een binnenlandse winstgenieter met een buitenlandse onderneming recht heeft op imputatie voor de werkelijk in het buitenland geheven winstbelasting, of imputatie van een buitenlandse winstbelasting die bij fictie overeenstemt met de Nederlandse OWB of slechts qua tarief daarmee vergelijkbaar is.

6.2.4 Dividendafrekstelsel

Het dividendafrekstelsel houdt in dat niet alleen de rentelasten maar tevens de werkelijke vergoedingen voor het verstrekken van eigen vermogen aftrekbaar zullen zijn. Aan de uitgavenkant wordt dan fiscale neutraliteit bereikt doordat zowel de vergoeding voor vreemd vermogen als de vergoeding voor eigen vermogen op het moment van uitkering aftrekbaar is.

Een belangrijk voordeel van dit dividendafrekstelsel is dat op deze wijze het onderscheid tussen eigen en vreemd vermogen verdwijnt.

Er kleeft echter ook een aantal nadelen aan het dividendafrekstelsel. Bijvoorbeeld dat dit stelsel leidt tot ongelijkheid tussen de verschillende eigenvermogensverstrekkers (natuurlijke personen). Stel dat een ondernemingsparticipatie wordt gehouden door iemand die niet als winstgenieter kan worden aangemerkt, bijvoorbeeld een natuurlijk persoon die tien aandelen Shell bezit (*i.e.* de 5%-grens wordt niet gehaald). Dit leidt in de meeste gevallen tot een fiscaal voordeligere behandeling van de (eventueel) uitgekeerde winst dan wanneer de participant wel als winstgenieter kwalificeert. Immers, ongeacht de fiscale kwalificatie van de winstgenieter levert de uitgekeerde winst een aftrekbare last voor de OWB op. Bij de niet-kwalificerende winstgenieter wordt deze evenwel niet in de heffing betrokken aangezien het werkelijk genoten dividend niet tot de grondslag van box 3 behoort.²⁰³ De kwalificerende winstgenieter wordt daarentegen wel in de secundaire heffing (die een hoog tarief zal hebben om per saldo op een gelijke belastingdruk uit te komen als bijvoorbeeld werknemers) betrokken voor deze winstuitkering.

Deze bevoordeling kan worden opgelost door de aftrek te beperken tot de dividenduitkeringen aan kwalificerende winstgenieters, doch dat leidt weer tot een ongewenste groei van de administratieve last en voor de uitkerende onderneming.

Doordat het dividendafrekstelsel, op een wijze als vorenstaand beschreven, verschillende eigenvermogensverstrekkers uiteindelijk verschillend behandelt, ontbreekt een fiscaal neutrale behandeling. Gevolg is dat de verstrekkers van eigen vermogen op het moment dat de vergoeding voor het verstrekken van dit vermogen hen toekomt bij beide tot de consumptieve bestedingssfeer gaat behoren, geconfronteerd worden met een ongelijke belastingdruk. Er is sprake van een ongelijke behandeling van gelijke gevallen, wat naar mijn mening een ongewenste en onjuiste uitvoering is van het gelijkheidsbeginsel in de fiscale regelgeving.

Belangrijker nadeel houdt evenwel verband met de internationale gevolgen van het dividendafrekstelsel. Mijns inziens moet de belastingheffing bij grensoverschrijdende ondernemingswinsten aansluiten bij wat ik in hoofdstuk 5 heb aangeduid als het 'bronlandbeginsel'. Invoering van het dividendafrekstelsel betekent een doorkruising van dit bronlandbeginsel. Een juiste uitvoering betekent dat Nederland (indien de onderneming daar is gevestigd) recht heeft om de OWB te heffen en dat het woonland van de winstgenieter een vorm van secundaire heffing zal effectueren. Door nu toe te staan, ingevolge het dividendafrekstelsel, dat bij winstuitkering deze winst in mindering komt op de voor de OWB belaste winst, is het resultaat dat Nederland in zoverre niets heeft geheven over de

203 In plaats van een bevoordeling zijn er ook situaties denkbaar waarin sprake is van een benadeling. Dit zullen situaties zijn waarin het werkelijke rendement beneden de forfaitair 4%-rendement ligt waarop box 3 is gebaseerd. Per saldo zal dan immers over meer dan hetgeen daadwerkelijk is genoten, belasting dienen te worden betaald. Hierbij is dan ook het tarief van de secundaire heffing van belang aangezien dit ook een factor in de vergelijking is.

ondernemingswinst. Het bronlandbeginsel komt dan met betrekking tot de ondernemingswinst niet tot uiting, hetgeen mijns inziens onwenselijk is.

6.2.5 Voor- en nadelen van indirecte imputatiemethode

Onder de indirecte imputatiemethode wordt in het kader van dit onderzoek verstaan, de methode waarbij bij de heffing van inkomstenbelasting over de uitgekeerde winst met de reeds geheven OWB rekening wordt gehouden op een forfaitaire basis. De inkomstenbelasting zal als een aanvullende (secundaire) heffing fungeren op de OWB, geheven naar een proportioneel laag tarief.

Het grote voordeel van de indirecte imputatie betreft de eenvoud. Bruterings van het voordeel bij uitkering is niet vereist en voorts hoeft bij de heffing van inkomstenbelasting geen rekening te worden gehouden met de vraag of de OWB op een bepaald voordeel nu wel of niet is geheven.

Een ander meer principieel voordeel is dat het indirecte imputatiestelsel aansluit bij het eerder genoemde bronlandbeginsel op grond waarvan de heffing over ondernemingswinst dient te worden overgelaten aan de soevereiniteit van de bronstaat. De onderneming maakt gebruik van de collectieve voorzieningen van deze bronstaat om de winst te genereren. Deze staat is diens gevolg gerechtigd om een bijdrage voor deze collectieve voorzieningen te vragen. Op het moment dat de winst wordt uitgekeerd aan een belastingplichtige in een andere lidstaat, zal deze laatste lidstaat echter ook recht hebben om over dit voordeel te heffen. Deze lidstaat zal als woonstaat van de genietster immers ook recht hebben op een bijdrage aan de financiering van de collectieve voorzieningen, waar deze genietster gebruik van maakt.

Het indirecte imputatiestelsel sluit bij dit bronlandbeginsel aan. De OWB treft namelijk primair de winst die wordt geheven bij de bron (namelijk de onderneming) door de bronstaat. De heffing van inkomstenbelasting over de uitkering dan wel de *capital gain* die wordt behaald met de participatie in die onderneming treft primair de genietster; deze heffing is niet brongerelateerd maar participantgerelateerd. In een indirect imputatiestelsel vormen deze beide heffingen twee gescheiden circuits waarbij iedere staat een deel van de door de onderneming behaalde voordelen in de heffing mag betrekken.

Tot slot komt met een indirect imputatiestelsel de complementaire functie van een winstbelasting mijns inziens in zijn meest zuivere vorm tot uiting.²⁰⁴

Een ander meer praktisch voordeel van de indirecte imputatiemethode, is naar mijn mening het feit dat het geen onbekende methode in onze fiscale wetgeving is aangezien het huidige aanmerkelijkbelangregime op een dergelijke leest is geschoeid. De grote slag is dus eigenlijk al in 1997 gemaakt toen het huidige aanmerkelijkbelangregime werd ingevoerd. De ervaringen die zowel in de wetgeving/uitvoering als in de rechtspraak met deze heffingswijze zijn opgedaan, zullen hun belang met de invoering van de OWB niet verliezen.

Bij invoering van een indirecte imputatiemethode waarbij de inkomstenbelasting als secundaire heffing fungeert, zullen internationale problemen wel verminderen, doch niet geheel verdwijnen. Het risico blijft aanwezig dat een winstgenietster die participeert in een onderneming die is gevestigd in een land met geen of een lage winstbelasting, per saldo een lagere belastingdruk op zijn ontvangen winsten zal hebben dan in een zuivere nationale situatie.

Deze problematiek wordt echter niet zozeer veroorzaakt door de systematiek van het Nederlandse heffingsstelsel, maar door de lage belastingdruk in het desbetreffende buitenland. Anders gezegd de totale lage belastingdruk wordt veroorzaakt door een distorsie

204 Met de complementaire functie wordt bedoeld dat de winstbelasting de inkomstenbelasting aanvult in zoverre dat er ook entiteiten aan belasting onderhevig zijn en niet alleen de natuurlijke personen. Anders bestaat het risico dat iedereen zijn activiteiten in een onderneming (met rechtspersoonlijkheid) zou gaan uitoefenen aangezien daarover geen belasting wordt geheven aangezien er in zoverre geen sprake is van een natuurlijk persoon.

tussen twee nationale directe belastingstelsels. Of hier sprake is van een nadelig gevolg, bezien vanuit het woonland, hangt af van de vraag of het woonland een zogenoemd KIN- of KEN-land is.²⁰⁵ Een land dat kapitaalimportneutraliteit als uitgangspunt heeft genomen, heeft namelijk (indirect) het risico geaccepteerd dat het buitenland een lagere belasting heft en dat de grensoverschrijdende ondernemers daarvan profiteren. Dat is ook juist het doel, want er wordt beoogd dat de ondernemers over de grens kunnen concurreren met buitenlandse ondernemers naar een gelijk belastingtarief. Vanuit die benadering is er dus geen sprake van een ongewenst effect. Aangezien Nederland een KIN-land is, zullen dergelijke lagere buitenlandse belastingdrukken in beginsel niet als een nadeel (behoren te) worden bevonden.

6.2.6 Eigen voorkeur

Naar aanleiding van het voorgaande heeft het indirecte imputatiestelsel mijn voorkeur als basis voor het onderhavige OWB-stelsel. Argumenten voor mijn keuze zijn met name de eenvoud van het stelsel en de ervaringen die reeds zijn opgedaan met het aanmerkelijk-belangregime. Ontvangt een winstgenieter een voordeel ofwel in de vorm van een winstuitkering c.q. -onttrekking ofwel door middel van vervreemding van zijn gerechtigdheid als winstgenieter, dan zal dit voordeel in het jaar van realisatie aan de secundaire heffing onderworpen zijn.

6.3 VORMGEVING BINNEN DE HUIDIGE SYSTEMATIEK VAN DE WET IB 2001

6.3.1 Inleiding

Naast de vraag op welke wijze de samenhang tussen de beide heffingen van het OWB-stelsel wordt gehonoreerd, dient te worden uitgemaakt op welke wijze deze heffingen in het bestaande fiscale systeem kunnen worden ingepast. Een van de uitgangspunten die aan deze uitwerking ten grondslag ligt, is immers het zo veel mogelijk aansluiten bij de bestaande systematiek.²⁰⁶

Voor wat betreft de OWB is dit eenvoudig. De OWB zal als een zelfstandige belastingheffing fungeren, die geen deel uitmaakt van een omvangrijkere heffingswet. De secundaire heffing zal daarentegen deel uitmaken van het inkomstenbelastingstelsel. Het is dan van belang om te bepalen op welke wijze deze secundaire heffing in de bestaande inkomstenbelastingssystematiek wordt ingepast.

De volgende twee mogelijkheden dienen zich aan om de heffing van winstgenieters, over de aan hen uitgekeerde ondernemingswinst²⁰⁷, in de huidige systematiek van de Wet IB 2001 in te passen. Enerzijds kan er een aparte box geïntroduceerd worden tot de grondslag waarvan alleen voordelen die vallen onder de secundaire heffing worden gerekend, anderzijds is het mogelijk om deze voordelen tot de grondslag van box 1 te rekenen echter met een eigen tarief te belasten.

205 Onder KIN wordt verstaan kapitaalimportneutraliteit. Indien een land KIN als uitgangspunt heeft, zal dit land in grensoverschrijdende gevallen een vrijstellingsmethode hanteren. Ondernemers die in dit KIN-land gevestigd zijn maar in het buitenland opereren, kunnen in dit buitenland concurreren tegen hetzelfde belastingtarief als de lokale ondernemers. De tegenhanger van KIN is KEN, oftewel kapitaalexportneutraliteit. Meestal hanteert een KEN-land de verrekeningsmethode. Uitgangspunt is dan dat een ondernemer grensoverschrijdend altijd zal moeten concurreren naar het belastingtarief van zijn woonland. KEN-landen zijn vaak landen die in mindere mate afhankelijk zijn van export (in de ruime zin) zoals bijvoorbeeld de VS. KIN-landen zijn landen die afhankelijk zijn van de export (in ruime zin) zoals Nederland.

206 Zie hoofdstuk 5.

207 Voor de wijze waarop een winstgenieter in de heffing wordt betrokken voor een winstuitkering door een NV/BV die verschillende objectieve ondernemingen drijft, wordt verwezen naar hoofdstuk 7 waarin de fiscale horizontale eenheidsgedachte is uitgewerkt. Op grond van deze gedachte zullen de ondernemingen als één belastingsubject voor de OWB kwalificeren.

6.3.2 Voor- en nadelen van een aparte winstbox

Een vorm van indirecte imputatie van de geheven winstbelasting, waarbij een eigen box binnen het boxenstelsel van de Wet IB 2001 wordt gebruikt, is het huidige aanmerkelijk-belangregime. Voordelen die voortkomen uit een aanmerkelijk belang worden in box 2 belast naar een proportioneel tarief, dat is afgestemd op de al geheven vennootschapsbelasting.²⁰⁸

Een voordeel van een aparte box voor de winstgenieters is, dat deze concurrentieneutraal (d.w.z. voor iedere winstgenieter gelijk ongeacht de rechtsvorm van de onderneming) kan worden toegepast.

In het kader van de invoering van het stelsel van een OWB kan de reikwijdte van box 2 worden opgerekt tot iedere winstgenieter. Ongeacht of er sprake is van een aandeelhouder, een particuliere ondernemer dan wel een gerechtigde in een andere rechtsvorm, een proportioneel verlaagd tarief zal dan geheven worden over de ontvangsten winstuitkering c.q. onttrekking. De huidige regelingen van box 2 kunnen dan worden aangepast in de lijn van de secundaire heffing. Dit vergemakkelijkt voorts de invoering van het stelsel, wat weer recht doet aan het streven naar eenvoud dat door mij als een van de uitgangspunten is genomen.

6.3.3 Voor- en nadelen van het inpassen in box 1 (integratie van een winstbox in box 1)

Een andere mogelijkheid, die ook tijdens de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel Wet IB 2001 van diverse kanten werd geopperd²⁰⁹, is het opnemen van alle winstgenieters in box 1. Deze box zal dan alle voordelen belasten die verband houden met arbeid in de ruimste zin des woords en welke voordelen zijn terecht gekomen in de consumptieve sfeer. Het bezwaar dat destijds tegen inpassing van box 2 in box 1 naar voren werd gebracht, vormde de dreigende dubbele heffing. De hoogste tariefschijf van box 1 kent een tarief van 52%, dat geheven wordt zonder rekening te houden met de eerder geheven winstbelasting. Kenmerk van de onderhavige uitwerking van een OWB is evenwel de indirecte imputatie van de winstbelasting met de nadien verschuldigde inkomstenbelasting. De indirecte imputatie heeft plaats onder meer door de tariefstelling. Het strookt derhalve niet met het uitgangspunt van het voorgestelde indirecte imputatiestelsel om de secundaire heffing in te passen in een box waarin een progressief tarief geldt. De forfaitaire heffing die de indirecte verrekening dient te bewerkstelligen, zal dan niet tot uiting komen. Inpassing in box 1 is mijns inziens eigenlijk alleen mogelijk voor het directe imputatiestelsel dan wel het dividendafrekstelsel.

6.3.4 Mijn voorkeur

Het huidige boxensysteem wordt, gelet op de in hoofdstuk 5 geformuleerde uitgangspunten, in de uitwerking overgenomen. Mijns inziens is het streven om verschillende inkomensvormen afzonderlijk te belasten zoals het boxensysteem doet, juist. Het verschillend belasten van de inkomsten betekent niet alleen een verschil in tariefstelling maar ook in de grondslag en de wijze waarop de heffing wordt geheven. Echter, ik zet vraagtekens bij de geslotenheid van de grenzen in het huidige boxenstelsel.

Met betrekking tot het vormgeven van deze secundaire heffing is mijn keuze gevallen op een aparte winstbox voor de winstgenieters. Belangrijkste reden is de concurrentieneutrale benadering die daarvan uitgaat. Alle winstgenieters ongeacht de rechtsvorm van de onderneming waarin zij deelnemen, worden onderworpen aan een gelijke wijze van

208 Kamerstukken II, 1995-1996, 24 761, nr. 3, p. 11.

209 Zie o.a. verslag van de rondetafelgesprekken op 25 oktober 1999. Kamerstukken II, 1998-1999, 26 727, nr. 5.

belastingheffing, zowel zolang de onderneming niet uitkeert als op het moment dat de onderneming wel uitkeert.

Een andere reden om voor een aparte box te kiezen, is dat op deze wijze wordt aangesloten bij het bestaande analytische systeem, hetgeen een van de uitgangspunten is van het onderhavige proefschrift.

De vraag op welke wijze de inkomstenbelasting het beste kan worden vormgegeven (analytisch of synthetisch) en wat daarbij de verhouding dient te zijn met betrekking tot het belasten van vermogenswinsten (aparte vermogensbelasting of een vermogensrendementsheffing zoals de huidige box 3-heffing), is mijns inziens een onderwerp dat buiten het bereik van dit proefschrift valt en derhalve hier niet verder zal worden besproken.²¹⁰ Het bestaande analytische stelsel wordt als uitgangspunt genomen en daarin past het mijns inziens om een eigen box voor de secundaire heffing te creëren.

Eén aspect van het huidige analytische boxenstelsel zou ik evenwel willen wijzigen. Het betreft de onmogelijkheid tot verliesverrekening als gevolg van de hermetisch gesloten boxen.

Het niet toestaan van boxoverschrijdende verliesverrekening miskent mijns inziens het feit dat de behaalde voordelen in de verschillende boxen uiteindelijk allemaal dezelfde functie (*i.e.* consumptie) hebben en in dezelfde portemonnee terecht komen. Vanuit die gedachte stel ik voor om de grenzen tussen de boxen in zekere mate open te stellen.

Indien er binnen een box een negatief resultaat wordt behaald, zal dit volgens de regels van carry-forward en carry-back met de positieve voordelen uit deze box dienen te worden verrekend. Indien zulks evenwel niet meer mogelijk is omdat er geen inkomstenbron meer is die tot de grondslag van die box wordt gerekend, zal er boxoverschrijdende verliesverrekening mogelijk zijn. Een en ander zal de vorm van een credit krijgen.

Een regeling als vorenstaand is beschreven, bestaat onder het huidige recht al voor de aanmerkelijkbelangverliezen. Onder het OWB-stelsel zal dit evenwel zodanig worden uitgebreid dat dit ook de andere kant op werkt, *d.w.z.* indien het box 1-inkomen negatief is en compensatie binnen de box niet meer mogelijk is doordat een box 1-inkomstenbron ontbreekt, zal het negatieve resultaat worden omgezet in een credit, die verrekend kan worden met de inkomstenbelasting verschuldigd over een andere box. Dus een verlies in de secundaire heffingsbox wordt omgezet in een credit die vervolgens met de inkomstenbelasting van box 1 verrekend kan worden en vice versa.

Voor de verliesverrekening met betrekking tot box 3 sluit ik aan bij de huidige systematiek van de Wet IB 2001. Dit wordt veroorzaakt door een van mijn in hoofdstuk 5 beschreven uitgangspunten. Als zesde uitgangspunt werd het huidige onderscheid tussen beleggen en ondernemen overgenomen en daarmee ook het onderscheid tussen box 2 en box 3. De uitwerking van dit huidige onderscheid is een systeem dat box 3-verliezen niet in mindering toelaat op de overige boxen. Belangrijke reden is mijns inzien het feit dat box 3 geen negatieve resultaten kent. Het belastbare inkomen uit box 3 is minimaal nihil. Er is dan ook geen noodzaak om box 3-verliezen te verrekenen met het inkomen uit de overige boxen. In lijn met dit uitgangspunt wordt in de spiegelbeeldige situatie derhalve evenmin toegestaan dat verliezen uit de overige boxen in mindering komen op het box 3-resultaat. Mijns inziens zou dit anders kunnen, doch dit komt neer op een herziening van het huidige box 3 regime in verhouding tot de overige boxen dat is terug te voeren tot het voortzetten van het onderscheid tussen beleggen en ondernemen. Zoals eerder al opge-

210 Voor beschouwingen over de meest wenselijke vorm voor de heffing van inkomstenbelasting kan onder meer naar de volgende literatuur worden verwezen. Het gaat in het bijzonder om een aantal alternatieven dat ten tijde van de herziening naar voren werd gebracht. De vlaktaks en de vermogenswinstbelasting zijn daarvan de belangrijkste. K. Caminada, K.P. Goudswaard en H. Vording, 'Verkenning van een vlakke belasting op inkomen', *WFR* 2000/937, Wetenschappelijk Instituut voor het CDA, 'Een voorstudie naar een vlakke belasting 2001', Reeks *het wachten moe*, 2001, J.E.A.M. van Dijk, 'Vermogensrendementsheffing', *WFR* 1999/705, S. Cnossen, 'Analyse van een belastingherziening', *WFR* 1999/1583. Wat er van al deze alternatieven ook zij, in ieder geval zal in mijn optiek de samenhang tussen de verschillende inkomenscategorieën in een nieuwe IB niet genegeerd mogen worden.

merkt, gaat een discussie omtrent de gewenste inrichting en vormgeving van een inkomstenbelasting buiten het bestek van dit onderzoek. Om die reden neem ik het uitgangspunt over dat er onderscheid wordt gemaakt tussen beleggen en ondernemen. Gevolg is dan dat ook de onmogelijkheid wordt overgenomen²¹¹ om negatieve resultaten uit de overige boxen te verrekenen met een positief resultaat uit box 3.²¹²

6.3.5 Verschil tussen mijn opzet en de huidige heffingsystematiek

Indien het OWB-stelsel en in het bijzonder de secundaire heffing, die wordt ondergebracht in een afzonderlijke box binnen de Wet IB 2001, wordt vergeleken met hetgeen thans rechtens is, valt op dat er maar weinig verschillen zijn. Het enige verschil is dat box 2 wordt omgevormd tot een box, de zogenoemde winstbox, waarin de secundaire heffing wordt geëffectueerd.

Een andere wijziging is de verruiming van de verliesverrekeningsmogelijkheid tussen de boxen.

6.4 TARIEVEN

6.4.1 Tarief

De hoogte van het tarief van de OWB is van meerdere factoren afhankelijk. Zo is de gecombineerde hoogte van de OWB en de secundaire heffing afhankelijk van de totale druk op het box 1-inkomen, gelet op de eerder door mij gewenste uiteindelijke gelijkheid in belastingdruk tussen de verschillende inkomensgenieters. Vervolgens zijn de OWB en de secundaire heffing van elkaar afhankelijk omdat zij communicerende vaten zijn. Het gecombineerde tarief van deze heffingen dient overeen te komen met het (top)tarief van box 1, om gelijkheid tussen de belastingplichtigen (met een actief inkomen) te bevorderen. De hoogten van de tarieven voor deze beide heffingen zijn dus onlosmakelijk met elkaar verbonden. Een hoge OWB van bijvoorbeeld 40% zal geflankeerd moeten worden door een laag tarief (*i.e.* 18,5%) van de secundaire heffing verschuldigd over de winstuitkeringen.

Het voorgaande roept de vraag op wat de meest ideale verhouding tussen de beide tarieven is. Een laag OWB-tarief gevolgd door een hoog IB-tarief, een hoog OWB-tarief gevolgd door een laag IB-tarief of wellicht tarieven van (min of meer) gelijke hoogte?

211 Vraag blijft echter wel staan dan of dit een juiste wijze van heffen is. De wetgever heeft de onmogelijkheid om verliezen uit box 1 en 2 met box 3 te verrekenen en vice versa naar aanleiding van opmerkingen van de Raad van State, expliciet aanvaard en ingevoerd. Gelet op het uitgangspunt dat bij het ontwerpen van de OWB zoveel als mogelijk dient te worden aangesloten bij de bestaande heffingsystematiek, neem ik dit standpunt hier over. Ik merk echter wel op dat ik er voorstander van zou zijn om de verliezen wel over alle boxen heen verrekenbaar te maken, aangezien dit naar mijn mening een fiscaal neutralere behandeling teweegbrengt. Tevens zou ik er voorstander van zijn om een negatief box 3-resultaat mogelijk te maken, het zal dan gaan om situaties waarin de schulden de waarden van de bezittingen overtreft. Dit negatieve box 3-resultaat zal dan binnen de box verrekend mogen worden en indien dat niet mogelijk is in de vorm van een credit bij de andere boxen. Echter, dit betreft een discussie die naar mijn mening buiten het bestek van dit proefschrift valt. Dientengevolge wordt in de onderhavige OWB-uitwerking het uitgangspunt overgenomen dat verliezen uit de andere boxen niet verrekend kunnen worden met het box 3-resultaat.

212 Voor een parlementaire verklaring van deze opzet wordt verwezen naar de memorie van toelichting, Kamerstukken II, 1998-1999, 26 727, nr. 3, p. 37.

Een verlaagd OWB-tarief zal voor de internationale concurrentiepositie een stap voorwaarts betekenen. Dit gunstige gevolg wordt onderschreven door Europees onderzoek. Uit dit onderzoek komt naar voren dat een ondernemer met internationale aspiraties meer dan aanvankelijk werd verwacht, zijn vestigingsplaats c.q. investeringsbeslissing baseert op de nominale tarieven van een winstbelasting.²¹³ Het rapport van de Commissie de Rooy gaf een verlaging van de vennootschapsbelasting tot 30% als internationaal concurrerend aan.²¹⁴ De wetgever is inmiddels al veel verder en heeft het tarief van de vennootschapsbelasting in een aantal stappen verlaagd tot 25,5% (toptarief) in 2007. Met het oog op de positieve uitstraling die een laag winstbelastingtarief op het internationale bedrijfsleven heeft, heeft een laag OWB-tarief in de onderhavige uitwerking mijn voorkeur. Dit betekent dan (mogelijk) een hoger tarief voor de secundaire heffing dan het huidige aanmerkelijkbelangtarief om niet teveel uit de pas te lopen met het toptarief van box 1.

Een tweede argument om het tarief van de OWB niet te hoog te stellen, betreft de zogenoemde 'kleine ondernemers'. Indien zij een lage winst behalen, zouden zij onder de huidige fiscale wetgeving niet boven de eerste (twee) schijf(en) van box 1 uitkomen. Wanneer de OWB hoger is dan het IB-tarief waar zij thans mee geconfronteerd worden, zullen deze kleine ondernemers door de OWB een (onwenselijke) verhoging van hun belastingdruk ondervinden.

Een vraag vooraf is echter in hoeverre de kleine ondernemers in de onderhavige OWB-uitwerking met een verzwaarde belastingdruk geconfronteerd zullen worden. Op het eerste gezicht lijkt een verslechtering zelfs geheel uit te blijven. Immers, het huidige tarief van de eerste drie schijven van de inkomstenbelasting waar de kleine ondernemers onder de bestaande wetgeving mee geconfronteerd worden, stijgt niet boven de 42% uit. Om de gedachten in de onderhavige uitwerking te bepalen, wordt het tarief van de OWB op 30% gesteld. In vergelijking tot het hiervoor genoemde percentage van 42% is hier dus sprake van een verlichting op het niveau van de onderneming. Het wordt evenwel anders op het moment dat de secundaire heffing in de beoordeling wordt meegetrokken.

6.4.2 Verbetering of verslechtering voor kleine ondernemers?

De conclusie dat de onderhavige uitwerking geen problemen voor kleine ondernemers veroorzaakt, verdient nuancering indien de secundaire heffing in de beoordeling wordt betrokken en de gecombineerde belastingdruk uitkomt op een totale belastingdruk van ca. 51%. Tezamen genomen kan de totale belastingdruk waarmee een kleine ondernemer (die niet boven de eerste drie schijven van box 1 uitkomt) wordt geconfronteerd, hoger uitkomen dan zijn belastingdruk onder de huidige Wet IB 2001, zeker na invoering van de MKB-winstvrijstelling. Gedeeltelijk zal deze tariefsverhoging worden opgeheven door het rentevoordeel dat ontstaat door winstreservering, maar uiteindelijk wordt de verhoging van de totale belastingdruk niet geheel weggenomen. Een oplossing hiervoor lijkt op dit punt dus wel noodzakelijk.

213 Aldus F. Vanistendaal tijdens het Seminar Fiscale Staatssteun 22 maart 2002. Het Europese rapport van 23 oktober 2001 bevat de volgende bevindingen. De effectieve belastingdruk van een lidstaat lijkt in grote mate te worden bepaald door het nominale tarief. De theorie inhoudende dat de belastingvoet aan de ene kant en de belastinggrondslag aan de andere kant beide een even groot effect hebben op het effectieve tarief, wordt hiermee afgewezen. (Towards an internal market without obstacles, COM (2001) 582 final, 23 oktober 2001).

214 Rapport van 11 juni 2001. *Verbreiding en verlichting*. Rapport van de studiegroep onder leiding van Y. de Rooij.

In het verleden zijn verschillende oplossingen voorgesteld voor de problematiek van de kleine ondernemers.²¹⁵ De belangrijkste waren de invoering van een onbelaste reserve²¹⁶ of een verlaagd OWB-tarief.

Al deze oplossingen hebben echter als gemeenschappelijk kenmerk dat zij verlichting bieden op het ondernemingsniveau. Daar doet zich in het onderhavige OWB-stelsel evenwel het pijnpunt niet voor. Immers, de OWB bedraagt 'slechts' 30% of wellicht nog minder, wat een lager tarief vormt dan alle tariefschijven van box 1 (ook de eerste twee inclusief de volksverzekeringen e.d.). De verzwarende komt naar voren op het moment dat de winst wordt uitgekeerd. Op dat moment zullen deze kleine ondernemers nogmaals belasting verschuldigd zijn. De totale belastingdruk komt dan wellicht hoger uit dan onder de huidige Wet IB 2001 het geval is.

Ter mitigerende van de verzwarende van de belastingdruk gaat mijn voorkeur derhalve uit naar een oplossing op het niveau van de winstgenieter. Door een verzachting te bieden op dit niveau wordt de pijn verlicht daar waar hij ontstaat. Voorts wordt op deze wijze ook de neutraliteit tussen de ondernemingen bewaard voor wat betreft de winstbelasting. De volgende oplossingen zijn denkbaar:

- een verlaagd IB-tarief;
- een heffingskorting.

Concluderend merk ik op dat de invoering van een OWB-stelsel gepaard zou kunnen gaan met een tariefsverlaging voor wat betreft de OWB als winstbelasting in vergelijking tot het huidige VPB-tarief. De neerwaartse bijstelling wordt in het bijzonder ingegeven door internationale concurrentieoverwegingen. De natuurlijke rem op de tariefsdaling wordt gevormd door onder meer de staatskas, de verhouding tot de inkomstenbelasting maar ook buitenlandse CFC-wetgeving.

De verlaging van het winstbelastingtarief zal (eventueel) gepaard gaan met een verhoging van het tarief voor de secundaire uitdelingsheffing teneinde op deze wijze (deels) aan te sluiten bij het toptarief van box 1. Betoogd werd dat als kleine ondernemers hiervan hinder ondervinden een heffingskorting of een verlaagd tarief in de inkomstenbelasting een oplossing zouden kunnen zijn.

6.5 TIJDSTIP VAN HEFFING OWB EN IB

Naast stelsel en tariefstelling is het tijdstip van belang. Voor het tijdstip waarop de OWB geheven zal worden, kan worden aangesloten bij hetgeen thans rechtens is. Er zal jaarlijks worden geheven.

Voor het moment waarop de secundaire uitdelingsheffing wordt geheven, kan eveneens bij het huidige recht worden aangesloten. Op het moment dat de winstuitkeringen c.q. onttrekkingen genoten worden, zal belastingheffing plaatsvinden evenals op het moment van de vervreemding, waarbij de obligatoire overeenkomst als uitgangspunt geldt.

Het eerder belastingen om winstoppotting tegen te gaan, is niet nodig. Een dergelijke heffingswijze schept enkel administratieve problemen en liquiditeitsproblemen (een winstgerechtigde kan immers genoodzaakt zijn belasting te betalen over een voordeel dat hij nog niet genoten heeft).

215 Onder de destijds geldende belastingwetgeving werden deze kleine en middelgrote ondernemers belast naar de tarieven die golden voor de laagste schijven van de inkomstenbelasting. De BB die de KVVK voorstelde – en de OWB die Van Dijck voorstelde – ging evenwel uit van een tarief van circa 40%. Dit betekende dat de kleine ondernemers als gevolg van de invoering van de BB/OWB mogelijk geconfronteerd zouden worden met een hogere heffing over hun ondernemingswinst dan zij tot dan toe onder de IB gewend waren. Rapport van de belastingstudiegroep van het Katholieke Verbond van Werkgeversvakvereniging, *Hervorming van de belastingheffing van ondernemingen*, Den Haag 1960, p. 18, J.E.A.M. van Dijck, *Belastingheffing van ondernemingen ongeacht de rechtsvorm*, Belastingconsulentendag 1984, nr. 29, FED b.v., Deventer 1984, p. 25.

216 Onder meer door Van Dijck voorgesteld.

De dreiging van winstoppotting is overigens niet zo groot als het lijkt. Het rendement op de opgepotte winst wordt immers wél belast met OWB. Mocht toch blijken dat de schatkist door de uitbreiding van de reserveringsmogelijkheden benadeeld wordt, dan zal een juiste tariefstelling van zowel de OWB als de inkomstenbelasting (waar de secundaire uitdelingsheffing ook deel van uitmaakt), hiervoor een oplossing bieden. Bij een juiste tariefstelling zal de stimulans tot winstreservering aanzienlijk kunnen worden verminderd. Na uitkering en heffing van de secundaire uitdelingsbelasting zullen de uitgekeerde middelen namelijk in box 3 renderen. Ingeval het lucratiever is om de uitgedeelde winst te laten renderen in box 3 dan in de onderneming (waar het rendeert tegen het OWB-tarief), dan zal de ondernemer vanzelf overgaan tot winstuitkering in plaats van reservering.

6.6 SAMENVATTING

Samenvattend kan worden gesteld dat het OWB-stelsel gebaseerd wordt op de systematiek van een indirect imputatiestelsel. Dit betekent een tweetal heffingen op twee niveaus (*i.e.* onderneming en winstgenieter). Bij de tariefstelling van beide heffingen zal rekening worden gehouden met de onderlinge samenhang. Betoogd is evenwel dat de hoogte van de tarieven voor het onderwerp van dit proefschrift arbitrair is. Naast de systematiek van het stelsel is ook een gedetailleerde uitwerking van de belasting-subjecten en objecten van de beide heffingen vereist. De volgende twee hoofdstukken voorzien hierin.